

УДК 378.147:786.2

ФОРМУВАННЯ ПРИЙОМІВ ЦІЛЕУТВОРЕННЯ У ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Ростовська І. О.

У статті розкрито науково-методичні основи формування прийомів цілеутворення у процесі самостійної інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Здійснено аналіз поняття "цілеутворення", розглянуто види, етапи реалізації та вияви цілей як розуміння студентом майбутнього результату своєї діяльності. Зроблено висновок, що формування усвідомленого цілеутворення здійснюється тоді, коли викладач заохочує постановку студентом цілей самостійної роботи в ході інструментально-виконавської підготовки та спрямовує зусилля студента до усвідомлення, обґрунтування цілей цієї роботи та їх неодмінного досягнення. Це зміцнює почуття відповідальності, сприяє усвідомленню особистої значущості інструментально-виконавської діяльності як важливої частини своєї майбутньої професії.

Інструментально-виконавська діяльність як різновид художньої творчості має дуже складну мотивацію. Тому виявлення стрижневих мотиваційних чинників є важливою передумовою професійної готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Одним із таких чинників, на нашу думку, виступає ціль інструментально-виконавської діяльності, яка сприяє активізації, організації дій особистості та її прагнення до самовдосконалення.

Усвідомлення цілі полягає в чіткому розумінні майбутнього результату діяльності; перспектив, пов'язаних з досягненням цілі; можливості або неможливості досягнення цілі; ієрархії цілей; відношення цілі до здібностей та конкретизації засобів досягнення цілі. Варто врахувати, що чим більше диференційована кінцева ціль, чим більше виділено етапів і проміжних цілей, тим легше майбутньому вчителю музичного мистецтва оволодівати процесом інструментально-виконавської гри.

Формування усвідомленого цілеутворення здійснюється тоді, коли викладач заохочує постановку студентом цілей самостійної роботи в ході інструментально-виконавської підготовки та спрямовує увагу студента до усвідомлення, обґрунтування цілей цієї роботи та їх неодмінного досягнення. Це виховує почуття відповідальності, сприяє адекватній самооцінці своїх можливостей та усвідомленню особистої значущості інструментально-виконавської діяльності як важливої частини своєї майбутньої професії.

***Ключові слова:** вчитель музичного мистецтва, мотивація музично-виконавської діяльності, самостійна інструментально-виконавська підготовка, цілеутворення, усвідомлення, самовдосконалення.*

В статье раскрыты научно-методические основы формирования приемов целеполагания в процессе инструментально-исполнительской подготовки будущего учителя музыкального искусства. Осуществлен анализ понятия "целеполагание", рассмотрены виды, этапы реализации и проявления целей как понимание студентом будущего результата своей деятельности. Сделан вывод, что формирование осознанного целеполагания осуществляется тогда, когда преподаватель поощряет постановку студентом целей самостоятельной работы в ходе инструментально-исполнительской подготовки и направляет усилия студента к осознанию, обоснованию целей этой работы и их непременного достижения. Это укрепляет чувство ответственности, способствует осознанию личной значимости инструментально-исполнительской деятельности как важной части своей будущей профессии.

***Ключевые слова:** учитель музыкального искусства, мотивация музыкально-исполнительской деятельности, самостоятельная инструментально-исполнительская подготовка, целеполагания, осознание, самосовершенствование.*

Instrumental-performing activity, as a kind of art, has a very complex motivation. Therefore the identification of the main motivating factors is an important prerequisite for the readiness of the future music teacher. In our opinion one of these factors is the goal of instrumental-performing activity, which promotes the activation, organization of person's actions and its self-improvement aspiration.

Awareness of the goal is a clear understanding of the future result of activity, perspectives related to the goal achievement, the possibility or impossibility of achieving the goal; hierarchy of goals; the attitude of the goal to abilities and the specification of means of goal achievement. It should be borne in mind that as more differentiated the ultimate goal, as more allocated stages and intermediate goals, the easier the future music teacher to master the process of instrumental-performing game.

Derivation of conscious goal-formation occurs when the teacher encourages the student to set goals to self-working during instrumental-performing training and directs the student's attention to awareness, justification of the goals of this work and their indispensable achievement. It brings up a sense of responsibility, promotes an adequate self-assessment of own capabilities and consciousness of the personal significance of instrumental-performing activity as an important part of student's future profession.

Key words: music teacher, motivation of musical-performing activity, education in instrumental-performing activity, goal-formation, awareness, self-improvement.

Постановка проблеми. Специфічні особливості музично-педагогічної діяльності органічно пов'язують педагогіку зі складним процесом інструментального виконавства. Саме тому вагоме місце у музично-професійній підготовці студентів мистецьких спеціальностей педагогічних вишів відводиться предметам інструментально-виконавського циклу, що дають змогу залучити студентів до музично-виконавських традицій, спрямованих на формування художньо-інтерпретаційних і технічно-виконавських умінь та навичок; наблизитись до осмислення вищих духовних і художньо-естетичних цінностей, втілених у кращих творах музичного мистецтва.

Однак багато питань щодо мотивації музично-виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, організації його самостійної підготовки під опосередкованим керівництвом викладача в процесі інструментально-виконавської діяльності, особливості методики формування прийомів цілеутворення поки що не дістали належного висвітлення в науково-методичній літературі. Це й визначає актуальність проблеми, до якої ми звернулися в своєму дослідженні.

Аналіз останніх досліджень. Зазначимо, що до проблеми мотивації музично-виконавської діяльності зверталися такі відомі вчені в галузі музичної педагогіки та психології, як Л. В. Баланчивадзе, Л. А. Баренбойм, Л. Л. Бочкарьов, А. А. Готсдінер, В. В. Медушевський, Є. В. Назайкінський, Г. Г. Нейгауз, Р. Ф. Сулейманов, Ю. А. Цагареллі та інші. Однак багато важливих питань стосовно цієї проблеми залишаються невирішеними. За допомогою яких шляхів і методів можна досягнути вищих рівнів мотивації музично-виконавської діяльності? Як привести студента до усвідомлення особистої значущості самостійної інструментально-виконавської підготовки як необхідної складової подальшої професійної діяльності? Зрозуміло, що відсутність поглиблених досліджень означеного феномену істотно позначається на якості підготовки студентів до подальшої професійної діяльності.

Метою даної статті є розкриття науково-методичних основ формування прийомів цілеутворення в процесі самостійної інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Інструментально-виконавська діяльність як різновид художньої творчості має дуже складну мотивацію. Тому виявлення стрижневих мотиваційних чинників, у яких би відображалися специфічні особливості мотивації до цієї діяльності, є важливою передумовою професійної готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до подальшої освітньої діяльності. Одним із таких чинників, на нашу думку, виступає **ціль** інструментально-виконавської діяльності, яка сприяє активізації, організації **дій** особистості та її прагнення до самовдосконалення власних професійних знань, умінь і навичок.

Адже реалізація навіть вищих мотивів залежить від процесів *цілеутворення*, тобто вміння ставити цілі й досягати їх у певній діяльності.

Під поняттям "ціль" розуміється усвідомлений, запланований результат діяльності; суб'єктивний образ, модель майбутнього продукту діяльності; ideale уявлення результату, задля досягнення якого здійснюються ті чи інші дії; внутрішньо спонукальний мотив діяльності; чи наперед визначений ідеал, до якого людина прагне [6, с. 209].

Дія цілі пов'язана із засобами і способами досягнення бажаного результату, з її залежністю від характеру спрямованості особистості на себе або зовнішній світ, від підпорядкування цілі вимогам середовища тощо [3, с. 72].

В основі обґрунтування цілі самостійної інструментально-виконавської діяльності лежать уявлення про форми вияву і сфери впливу музичного мистецтва на людину, а також музичну культуру особистості як міру засвоєння нею цінностей музичного мистецтва. Однак *усвідомлення* майбутнього результату самі по собі ще не утворюють цілі – вони стають ціллю тільки тоді, коли є потреба, прагнення, бажання досягти або наблизитися до цього результату. Спонукальна сила цілі – в її усвідомленості, визначеності, конкретності, співвіднесенні з іншими цілями особистості. Без цілей найкращі мотиви можуть залишитися лише добрими намірами.

Розглянемо види, етапи і вияви цілей самостійної інструментально-виконавської підготовки. Такими видами можуть бути *кінцеві* (наприклад, досконало розучити й художньо переконливо розкрити образ музичного твору) і *проміжні* цілі (наприклад, домогтися засвоєння певних технічних прийомів інструментально-виконавської гри). *Етапами реалізації цілей* є їх постановка, обґрунтування, передбачення результату і способу його досягнення, апробація цілі дією, конкретизація кінцевої цілі у вигляді проміжних, вибір з кількох цілей найбільш реальної, побудова плану дій. *Виявами цілей* виступають: доведення роботи над творами до концертного виконання або ж, навпаки, постійне відкладання розучування музичних творів; прагнення до вдосконалення певних інструментально-виконавських прийомів або зрив процесу самостійної роботи при найменшому виникненні технічних труднощів.

Варто врахувати, що чим більше диференційована *кінцева* ціль, чим більше виділено етапів і проміжних цілей, тим легше майбутньому вчителю музичного мистецтва оволодівати процесом інструментально-виконавської гри.

Формування *усвідомленого* цілеутворення здійснюється тоді, коли викладач заохочує постановку студентом цілей самостійної роботи в ході інструментально-виконавської підготовки та спрямовує увагу студента до усвідомлення, обґрунтування *цілей* цієї роботи та їх неодмінного досягнення.

Усвідомлення цілі полягає в чіткому розумінні майбутнього результату діяльності; перспектив, пов'язаних з досягненням цілі; можливості або неможливості досягнення цілі; ієрархії цілей, тобто які з них є важливіші, а які – другорядні; відношення цілі до здібностей (легкі й складні цілі), до попереднього результату; засобів досягнення цілі [3, с. 34].

Необхідно підкреслити, що *заохочення* стимулює особистість лише тоді, коли ступінь складності інструментально-виконавських завдань оцінюється нею як досить високий; що *оцінка* успіхів студента з уст викладачів тільки тоді сприятиме підвищенню рівня мотивації до інструментально-виконавської діяльності, якщо буде відноситися не до його вроджених музичних здібностей, – а до тих наполегливих зусиль, які докладаються ним при виконанні технічних та художньо-творчих завдань. Тому важливо, щоб уміння цілеутворення у процесі самостійної інструментально-виконавської підготовки не склалися стихійно, а формувалися під керівництвом викладача. Це вимагає правильної організації самостійної роботи студента, орієнтування його на оволодіння вміннями цілеутворення, що є складним процесом виконання особистістю кількох дій, оцінки своїх можливостей, співставлення різних цілей між собою, що постійно змінюються і вступають у нову взаємодію один з одним.

Тому є необхідним скеровувати увагу студента на наступні вміння цілеутворення: прийняття і розуміння цілі, поставленої викладачем; самостійної постановки

цілей, визначення реальності їх досягнення шляхом співвіднесення зі своїми можливостями та усвідомленні *особистісної значущості* цих цілей; конкретизація та визначення послідовності дій, необхідних для досягнення цих цілей; постановка нової цілі, такої як завдання завершеності, або надійної готовності до концертного виконання тощо.

Висновки. Отже, формування усвідомленого цілеутворення здійснюється тоді, коли викладач заохочує постановку студентом цілей самостійної роботи в ході інструментально-виконавської підготовки та спрямовує увагу студента до усвідомлення, обґрунтування цілей цієї роботи та їх неодмінного досягнення. Це виховує почуття відповідальності, сприяє адекватній самооцінці своїх можливостей та усвідомленню особистої значущості інструментально-виконавської діяльності як важливої частини своєї майбутньої професії.

Нова формація сучасних та перспективних педагогів у сфері мистецької освіти має усвідомлювати власну відповідальність за процес збереження та подальший розвиток самобутньої національної культури, за передачу підростаючим поколінням духовних цінностей мистецтва через ознайомлення з кращими зразками світової спадщини та осягнення високого смислу обраної ними професії вчителя музичного мистецтва.

Література

1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей / Д. Б. Богоявленская. – М. : Академия, 2002. – 320 с.
2. Бочкарев Л. Л. Психология музыкальной деятельности / Л. Л. Бочкарев. – М. : Классика XXI, 2008. – 352 с.
3. Занюк С. Психология мотивации / С. С. Занюк. – К. : Ника-Центр, 2002. – 352 с.
4. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Евгений Павлович Ильин. – СПб. : Питер, 2008. – 512 с. – (Мастера психологии).
5. Маслоу А. Мотивация и личность / Абрахам Маслоу. – СПб. : Питер, 2003. – 479 с. – (Мастера психологии).
6. Психологічний словник / за ред. В. Войтка. – К. : Вища школа, 1982. – 216 с.
7. Сулейманов Р. Ф. Направленность личности музыканта-инструменталиста к музыкальной деятельности / Рамиль Фаилович Сулейманов // Искусство и образование. – 2004. – № 4.
8. Цагарелли Ю. А. Психология музыкально-исполнительской деятельности / Юрий Алексеевич Цагарелли. – СПб. : Композитор ; Санкт-Петербург, 2008. – 367 с.